

### 3 Ruimten indelen



**Bij het maken van ruimten voor kinderen maken we onderscheid tussen twee elementen: indelen en inrichten.**

**Bij het *indelen* van een ruimte gaat het om het maken van een plan op hoofdlijnen voor de ruimte. Denk daarbij aan het indelen van de ruimte in zones en activiteitenplekken, de begrenzingen tussen verschillende activiteitenplekken en de looproutes.**

**Bij het *inrichten* van een ruimte gaat het om zaken als het vormgeven van een activiteitenplek, de aankleding van de ruimte, het gebruiken van kleuren, materialen en verlichting. Daarbij besteden we specifiek aandacht aan verschillen in behoeften tussen kinderen van verschillende leeftijden.**

In dit hoofdstuk beschrijven we een aantal belangrijke uitgangspunten voor het *indelen* van de ruimten voor kinderen. De verdere uitwerking (de inrichting) komt in de volgende hoofdstukken aan de orde.

## **Ruimte(n) maken**

Dit boek gaat over het inrichten van ruimten voor kinderen van nul tot vier jaar, en meer in het bijzonder over het inrichten van die ruimten waar kinderen spelen, eten en drinken. Andere kinderruimten zoals de sanitaire ruimte en de slaapruijnte komen aan de orde voor zover ze kunnen fungeren als speelruimte.

Het gaat dus om de 'speelruimten' van kinderen, een term die we liever hanteren dan 'groepsruimten' omdat daarmee een groter gebied van het gebouw bestreken kan worden. Onder speelruimte verstaan we een groepsruimte, speelhal, een gang die als speelruimte gebruikt wordt en ruimten voor specifieke activiteiten met kinderen zoals een atelier of keuken met kinderaanrecht.

Onderzoek bij het maken van een indelingsplan altijd de mogelijkheid om naast de groepsruimte gebruik te maken van andere ruimten. Vaak worden gebouwen onderbenut: de gang en peuterslaapruijnten worden een groot deel van de dag niet gebruikt. En dat geldt meestal ook voor de pauzeruimte en de centrale keuken.

Door naar het gebouw als totaal te kijken kunnen verrassende oplossingen gevonden worden voor ruimteproblemen. Een slaapruijnte voor peuters die maar anderhalf uur per dag gebruikt wordt kan, mits daarop ingericht, prima als rustige leeshoek of snoezelruimte worden gebruikt. En de oudste kinderen uit de verticale groep kunnen met de kleine lego spelen in een speciale legohoek in de gang of misschien wel in de pauzeruimte.

Inventariseer welke ruimten wanneer op de dag worden gebruikt en of daar mogelijkheden liggen voor nieuwe speelplekken voor de kinderen.

Daarnaast is het goed om na te gaan of elke groep wel dezelfde activiteitenplekken moet hebben of dat er verschillen tussen de groepen mogen zijn. Denk bijvoorbeeld aan de mogelijkheid om voor een groep een winkeltje te maken en voor een andere groep een keukenhoek en deze na een half jaar om te ruilen. Of om met open deuren te werken en twee groepen heel verschillend in te richten. Dergelijke keuzes hangen overigens wel



**TIP**

In Duitsland werken sommige kinderdagverblijven met 'functie-ruimten': een ruimte is vooral ingericht voor bewegingsspel, een andere voor fantasiespel en een derde voor rustige activiteiten (voorlezen, snoezelen). De ruimten fungeren daarnaast op vaste momenten van de dag ook als stamgroepruimte.

samen met de pedagogische visie: in een centrum waar twee groepen regelmatig samenspelen ligt zo'n keuze eerder voor de hand dan in een centrum waar groepen gescheiden opereren.

**Structuur aanbrenge**

Kinderen hebben behoefte aan een indeling van de ruimte die zowel uitdagend als voorstelbaar is. Voor kinderen moet helder zijn wat ze op een bepaalde plek kunnen doen. Dit kun je bereiken door de ruimte in te delen in gevarieerde en herkenbare activiteitenplekken. Een activiteitenplek is een plek in de ruimte die door zijn inrichting en begrenzingen duidelijk herkenbaar is als een plek voor een specifieke activiteit. Het gaat hier bijvoorbeeld om een plek voor constructiespel of een zachte hoek om te spelen met poppen of om boekjes te lezen. Uit onderzoek (onder andere Hoekstra e.a, 2006, Kantrowitz & Evans, 2004) blijkt dat de aanwezigheid van verschillende en voldoende activiteitenplekken leidt tot actiever gedrag van kinderen, meer variatie in het spel en meer samenspel. De aanwezigheid van activiteitenplekken zorgt ook voor geconcentreerder spel: kinderen storen elkaar minder.

Door de ruimten van de kinderen in te delen in duidelijke activiteitenplekken kunnen kinderen kiezen wat ze gaan doen en met wie. De ruimte nodigt hen uit tot spel en zorgt er tegelijk voor dat kinderen zich over de ruimte kunnen verdelen.

**Activiteiten selecteren**

Hoe groter kinderen worden, des te groter wordt het scala aan activiteiten waarmee ze aan de slag gaan. Ook het spel van jonge kinderen kan al heel gevarieerd zijn. Hoewel niet elke activiteit evenveel ruimte vraagt, zal het meestal toch noodzakelijk zijn om keuzes te maken.

Het indelen van een ruimte in activiteitenplekken vereist een voorselectie: welke activiteiten moeten er permanent mogelijk zijn, welke af en toe en welke niet. Zo'n selectie kun je maken met behulp van de informatie in de volgende hoofdstukken. Daarin staan de verschillende activiteitenplekken beschreven voor nul- tot tweejarigen (hoofdstuk 4), twee- tot vierjarigen (hoofdstuk 5) en verticale groepen (hoofdstuk 6).

Gebruik om een afgewogen keuze te maken de informatie in het inleidende gedeelte van deze hoofdstukken: zorg voor plekken die emotionele veiligheid bieden, maar ook voor plekken die de sociale competentie, persoonlijke competentie en identiteit ondersteunen. Daarnaast gebruik je uiteraard het eigen pedagogische beleidsplan om specifieke keuzes te maken.

**Zonering**

In een kindercentrum vindt een aantal zeer uiteenlopende activiteiten plaats. Om die activiteiten goed te verdelen over de ruimte(n) is het belangrijk om die ruimte in te delen in verschillende zones. Dit voorkomt dat kinderen elkaar onbedoeld storen in hun spel en dat activiteiten door elkaar gaan lopen die je bij voorkeur apart wilt houden.

Bij het maken van zones in de ruimte gaat het om drie aspecten:

- Rustige en drukke activiteiten

Rustige activiteiten zijn activiteiten als boekjes kijken, met poppen of puzzels spelen of gewoon lekker zitten en rondkijken. Drukke activiteiten zijn de activiteiten die veel beweging of geluid met zich meebrengen zoals dansen, rennen en liedjes zingen. Om te voorkomen dat kinderen letterlijk en figuurlijk last van elkaar krijgen is het belangrijk om de ruimte op te delen in een rustige en een drukke zone. Zo'n drukke zone kan natuurlijk ook in een aangrenzende ruimte worden ondergebracht zoals een speelhal. Het is dan wel belangrijk dat kinderen daar gemakkelijk heen kunnen.

- Natte en droge activiteiten

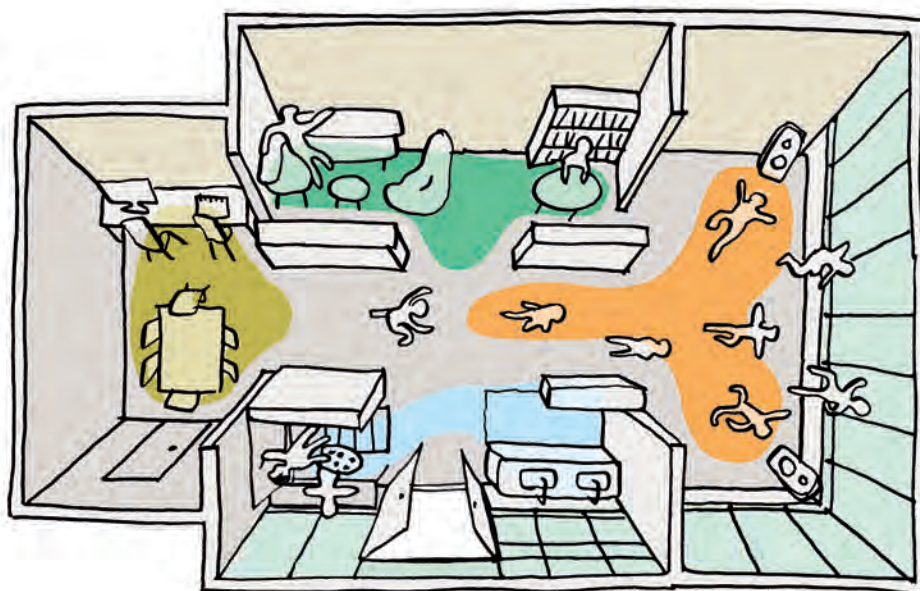
'Natte' activiteitenplekken zijn plekken waar kinderen hun gang kunnen gaan met verf, water, klei en andere materialen waar de ruimte vies van kan worden. Zulke plekken wil je graag scheiden van plekken waar het bij voorkeur droog moet blijven zoals de zachte hoek, de leeshoek en de plek waar baby's op de grond liggen of kruipen.

Maak plekken waar 'natte' activiteiten plaatsvinden, zoals de schilderwand, bij voorkeur in de buurt van een gootsteen, waar kinderen hun handen kunnen wassen, water kunnen halen of kwasten kunnen spoelen.

- Groepsactiviteiten en individuele activiteiten

In ieder kindercentrum vinden er activiteiten plaats met de hele groep. Dat betreft dan vooral de leeftijdsgroep van twee tot vier jaar, omdat in de babygroep veel kinderen nog in hun eigen, wisselende ritme zitten.

Groepsactiviteiten zijn bijvoorbeeld het samen eten of iets drinken, liedjes zingen of



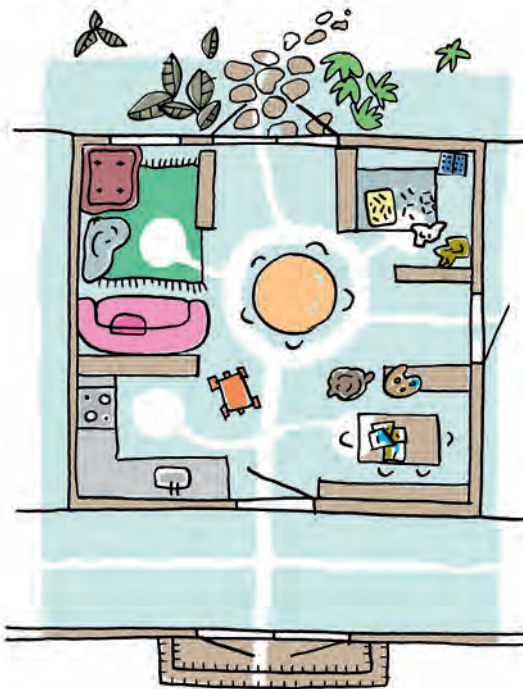
kringspelletjes doen. De meeste spelactiviteiten vinden in kleinere groepjes plaats. Kinderen spelen veel samen in groepjes van twee tot vier kinderen. Bij die groeps-groote hebben zij de meeste aandacht voor elkaar. Zorg er dus voor dat de verschillende activiteitenplekken die hierna beschreven worden daar ruimte voor bieden.

Het is belangrijk om naast plekken voor ontmoeting en samenspel ook plekjes te maken waar een kind alleen kan spelen of zitten. Jonge kinderen die de hele dag in een groep verblijven hebben af en toe behoefte aan een 'stimulus shelter': een plekje om je even aan alle prikkels om je heen te kunnen onttrekken. Dat kan bijvoorbeeld een plek onder een verhoogde box of speelhuis zijn, een tentje, een hoekje achter een lage kast of een klein tafeltje om aan te spelen. Maar ook een brede vensterbank waaraan het kind met de rug naar de groep kan spelen. Maak zulke plekken bij voorkeur in de rustige zone van de ruimte, op een plek waar een kind als het wil wel altijd de pedagogisch medewerker kan blijven zien.

### Looproutes

Hou bij de indeling van de ruimten in verschillende activiteitenplekken rekening met de looproutes door de ruimten. Dat zijn de routes waarlangs je van de ene naar de andere plek loopt, bijvoorbeeld de route naar de deur van de slaapkamer of het sanitair. Maak hier geen activiteitenplekken waar kinderen vooral op de grond spelen zoals een bouwhoek of een rustige hoek. Een (eet)tafel kan bijvoorbeeld wel in een looproute staan: het is een zichtbaar meubel waar je gemakkelijk omheen loopt.

Situeer de rustige speelplekken bij voorkeur het verst weg van de toegangsdeur, omdat daar het meeste 'verkeer' plaatsvindt en dat storend werkt.



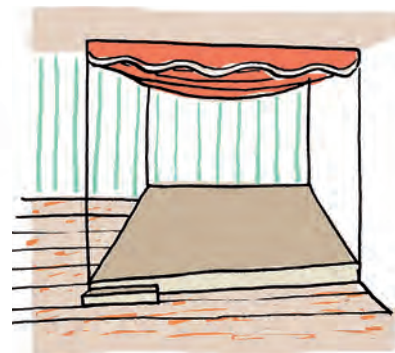
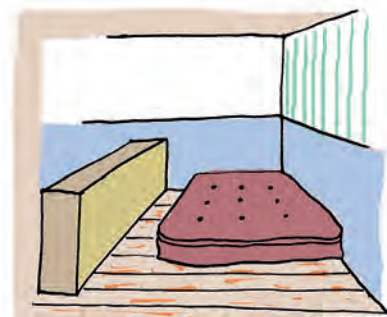
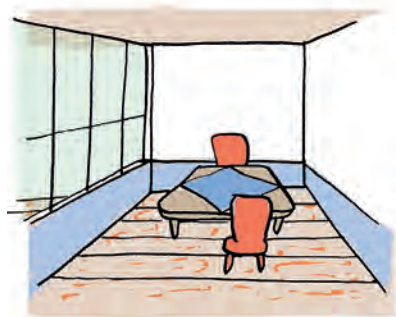
## Begrenzingsen

Begrenzingsen geven aan waar een activiteitenplek begint en eindigt. Zij scheiden de plek van de rest van de ruimte en dragen op die manier bij aan de gewenste structuur.

Als een plek is afgebakend hebben kinderen meer controle over het aantal kinderen dat er speelt.

Verticale begrenzingen zoals een wand, een kast of scheidingswandje zijn het duidelijkst. Met zo'n verticale begrenzing voorkom je dat kinderen op die plek makkelijk worden gestoord, bijvoorbeeld omdat andere kinderen door de plek lopen of rennen. Begrenzingsen geven ook een gevoel van geborgenheid en veiligheid. Het kind kan zich terugtrekken en zich onbespied wanen door de medewerkers.

Je kunt een plek ook afbakenen met een horizontale begrenzing, door bijvoorbeeld de vloer op die plek van een andere kleur of ander materiaal te voorzien, of door een verhoging op de vloer aan te brengen. Ook een ander soort plafond (verlaagd, ander materiaal, een doek dat onder het gewone plafond hangt) kan een plek accentueren.



# Colofon

Pagina's uit *Ruimten maken voor nul tot vier jaar – Over het inrichten van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen*

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door financiële steun van het Agentschap SZW, Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid

ISBN 978 90 8850 220 0

NUR 847

© 2011 AKTA, onderzoeks- en adviesbureau voor ruimtegebruik

## Auteurs

Ine van Liempd en Ed Hoekstra

## Eindredactie

Jaap Verheij

## Vormgeving

Studio Hans Lemmens, Amsterdam

## Fotografie

Studio Hans Lemmens, Amsterdam

## Illustraties

Jenneke ter Horst

## Uitgever

Trude van Waarden

© deze uitgave B.V. Uitgeverij SWP Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stbl. 351, zoals gewijzigd bij het besluit van 23 augustus 1985, Stbl. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot Uitgeverij SWP (Postbus 257, 1000 AG Amsterdam) te wenden.